

BASİRET GAZETESİ'NE GÖRE PRUSYA-FRANSA SAVAŞI (1870-1871)¹

Necati ÇAVDAR²

ÖZ

1870-1871 yıllarında, Avrupa siyasetinde köklü değişikliklere yol açan Prusya-Fransa Savaşı Osmanlı kamuoyu tarafından da yakından takip edilmiştir. O esnada İstanbul'da yayınlanmakta olan Basîret başta olmak üzere az sayıdaki gazete bu savaşı sayfalarına taşımıştır. Özellikle Basîret gazetesi bu savaşta Prusya'yı destekleyen bir yayın çizgisi takip ederek bariz bir Prusya taraftarlığı sergilemiştir. Gazetenin bu tutumunda, yazarları arasında bulunup aslen Polonya (Leh) mültecisi olan Konstanty Borzecki ve Karol Karsky adlı şahısların önemli rolü olduğu anlaşılmaktadır. Bazı çevreler tarafından Basîret gazetesi, yabancı bir devletten yardım gören ilk gazete, onun nâşiri Ali Efendi ise ilk Germanofil olarak gösterilmiştir. Basîret gazetesinin bu yayın politikasını bir fırsat olarak kullanan Almanya'nın, II. Abdülhamid devrine uzanacak olan "Drang Nach Osten (Doğu'ya Yayılma)" siyasetinin psikolojik zeminini sağlamlaştırma adına Osmanlı kamuoyunda bir avantaj elde etmiş olduğu düşünülmektedir. Çalışmamızda, Basîret gazetesinde yer alan haber ve yorumlardan faydalanılarak 1870-1871 Prusya-Fransa Savaşı ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Basın, Basîret gazetesi, Prusya-Fransa Savaşı.

PRUSIAN-FRANCE WAR ACCORDING TO THE BASİRET NEWSPAPER (1870-1871)

ABSTRACT

The Prussian-French War, in 1870-1871, which led to radical changes in European politics was closely followed by the Ottoman public. In the meantime, a few newspapers, such as Basîret published in Istanbul, carried this war to their pages. In this war, the Basîret newspaper followed a broadcast line that supported Prussia and exhibited an obvious partiality. In this attitude of the newspaper, the writers Konstanty Borzecki and Karol Karsky, who were originally Polish, had a role. Basîret newspaper by some historians, the first newspaper to receive help from a foreign state, his owner Ali Efendi is considered to be the first Germanofil. It is thought that Germany took advantage of Basîret newspaper's policy and obtained an advantage in terms of securing a psychological basis for its Drang nach Osten (Drive to the East) policy that was to continue until the Abdülhamid II era. In this article, the reflections of the 1870-1871 Prussian-French War on the Ottoman public will be determined by using the news and commentaries in the newspaper Basîret.

Key Words: Ottoman Empire, Press, Basîret newspaper, Prussian-French War.

¹ Bu makale 14-17 Mart 2019 Tarihleri Arasında Düzenlenen Uluslararası Türk Dünyası Basın Sempozyumunda Sunulan Bildirinin Geliştirilmiş Tam Metnidir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, ncavdar19@gmail.com. ORCID ID: 0000-0002-0713-6803

GİRİŞ

Çalışmamızın kapsamı, 1870 yılı ortalarında başlayıp 1871 yılı ortalarına kadar sürmüş olan Prusya-Fransa Savaşı'nda Basîret gazetesinin yayın politikasını ve gazeteyi bu çizgiye taşıyan nedenleri incelemekten ibarettir. XIX. yüzyılın son çeyreğine girilirken, İstanbul'da yayın hayatını sürdüren bir Osmanlı gazetesinin evrensel ölçekteki bir siyasal gelişmeyi yakından takip ederek neticesi hakkında tutarlı öngörülerde bulup Prusya'nın savaşı kazanacağını tahmin etmiş olması Osmanlı basın tarihinde öncül bir gelişmedir. Ayrıca, Basîret'in abone olduğu Havas ve Reuter telgraf ajansı vasıtasıyla günü gününe haberler alıp savaşın safahatını aralıksız olarak okuyucusuna iletmış olması (Basîretçi Ali Efendi, 1997: 119), Sultan Abdülaziz Devri'nde henüz emekle safhasında olan Osmanlı basını için mühim bir adım olarak değerlendirilebilir.

Basîret'te yer alan haberlerin muhtevası, gazetenin Prusya'ya meyyal bir yayın çizgisi takip etmesinin nedenleri, gazetenin yayın politikası üzerinde yayın kurulu ve yazarlarının rolü üzerine daha önce akademik bir çalışma ortaya konulmamıştır. Basîret gazetesinden faydalanmak suretiyle salt Prusya-Fransa Savaşı'nı konu edinmiş müstakil bir çalışma mevcut olmamakla birlikte, İlhan Yerlikaya'nın *XIX. Yüzyıl Osmanlı Siyasi Hayatında Basîret Gazetesi, (Pancermenizm-Panislamizm-Panslavizm-Osmanlıcılık Fikirleri)* adlı doktora çalışmasının Alman birliğinin kurulması konusundaki önemini vurgulamak gerekir. Bu eksiklikten hareketle, Basîret gazetesinde çıkmış savaş haberler ve gazetenin yazarlarının yorumları değerlendirilmek suretiyle 1870-1871 Prusya-Fransa Savaşı'nın detaylarının bir Osmanlı basın organına yansımaları ortaya konulmaya çalışılacaktır.

“Menafî-i Vataniyye ve Havâdis-i Umumiyye'ye Dâir Millet Gazetesi” (Basîret, 20 Şevval 1286/ 23 Ocak 1870, nr:1) ibaresini ilk defa kullanmış olan gazetenin kurucusu Ali Efendi'dir (Akkuş, 2014: 12). Gazete 23 Ocak 1870 tarihinde yayın hayatına adım atmıştır. Sürekliliği kadar muhtevası açısından da gazetecilikte profesyonelleşmenin öncüleri arasında Basîret gazetesi ve onun nâşiri Ali Efendi yer almaktadır. Zira Basîret'in devlet memuru olmayan, izlenecek politikayı tartışan bir yayın kadrosu vardı (Koloğlu, 2018: 51). Yayın hayatı boyunca Basîret gazetesinin yazarları arasında; Subhipaşazade Ayetullah Bey, Mustafa Celâleddin Paşa

(Konstanty Borzecki), Hayreddin Karski (Karol Karsky/Polonyalı Hayreddin), Ahmet Midhat Efendi, Ali Suavi, Namık Kemal, Esad Efendi, İsmail Efendi, Hâlet Bey, Mustafa Asım Bey, Tevfik Bey ve Süleyman Âsaf gibi dönemin önde gelen kalem ustaları yer almıştır (Sağlam, 1996: 189; Yerlikaya, 1992: 104).

Çıkış yazısında, içte ve dışta tarafsız bir yayın çizgisi takip edeceğini ilan eden Basîret, bu tutumunu “... *gazetemizin kullanacağı lisan daima haktan yana ve doğru yola uygun olup ne azgınlık derecesinde hürriyet ve ne meskenet mertebesinde esaret mürevviciyiz*” (gazetemiz daima haktan ve doğrudan yana olan bir dil kullanacak olup ne azgınlık derecesinde özgürlük ne de miskinlik derecesinde esaret taraftarı olacaktır) ifadeleri ile dile getirmişti (Basîret, 20 Şevval 1286/ 23 Ocak 1870, nr:1). Fakat bu vaadin yer aldığı ilk sayısının üzerinden yaklaşık yedi ay geçtikten sonra Basîret’in bariz bir Prusya taraftarı olma noktasına gelmesi dikkat çekicidir. Zira Basîret, 1870 yılı ortalarında başlayan Prusya-Fransa Savaşı’nda Prusya’yı destekleyen bir yayın çizgisi takip etmiştir. Bu çalışmanın konusunu da Basîret’in sayfalarına yansıyan bu haberler teşkil etmiştir.

1. Basîret Gazetesinin Prusya Taraftarı Tutumunun Nedenleri

Fransa-Prusya Savaşı’nın çıktığı esnada Osmanlı Devleti, Fransız politikasına meyyal bir tutum içerisinde olmasına rağmen resmi düzlemde bu tutumu ortaya koymaktan uzak durmuştur (İnuğur, 2005: 212). Basîret gazetesi de savaşın başlangıç döneminde “ortada” bir tutum sergilemiş ancak Prusya’ya sempatik bakan bir yaklaşım içinde olacağı dikkatlerden kaçmamıştır. Gazetenin önemli kalemi Polonyalı Hayreddin Karski, savaşın taraflarını mukayese ettiği “Harb” başlıklı makalesinde şu ifadeleri kullanmıştır:

“Güç bakımından birbirleriyle eşit olan iki tarafın galibiyet ve yenilgilerinin bilinmesi mümkün değildir. Tarihi tecrübelerle bakarak Fransızların korkusuz bir şekilde sonucu düşünmeden ani saldırı yapma yetenekleri olduğu kadar Prusyalıların da azim, dayanıklılık ve inatçılıkları vardır. Fransızlar süratli hücumlar yapabilirler fakat Prusyalılarda İngiliz inadı olduğundan dolayı uzun vadede asla savaşı bırakmayıp direneceklerdir. Gelen haberlere göre her ne kadar Fransızların üstün olduğu açık olarak belli ise de Prusyalılar kuvvetli ve uzun vadeli savaşabilme yetenekleri dolayısıyla zafere kavuşabilirler” (Basîret, 20 Rebiyülahir 1287/20 Temmuz 1870, nr: 123).

Prusya-Fransa Savaşı'nın başlarında Beyoğlu'nda Ajans Havas ve Reuter telgraf ajanslarına altı aylığı 75 İngiliz lirasına abone olarak çağının milletlerarası haber ağıyla iletişim kurmuş olan Basîret gazetesi, bu suretle yurt dışı haberlere ulaşmak adına zengin bir kaynağa sahip olmuştur (Basîretçi Ali, 1997: 119). Basîret, o dönemde Havas ve Reuter ajanslarından haber satın alan tek Osmanlı gazetesiydi (Basîret, 17 Cemaziyelahir 1287/14 Eylül 1870, nr: 167). İlerleyen safhada Basîret, Osmanlı bürokrasisinin ve diğer gazetelerin aksine, Prusya'yı yücelten haber ve yorumları halkın anlayacağı bir dil ve üslup ile yayımlayarak açık bir Prusya taraftarlığı sergilemeye başlamıştır (İnuğur, 2005: 243).

Gazetenin yayın politikasına yön veren sebepler arasında yazarların tutumu ilk sırada yer almıştır. Basîret, dönemin en önemli yazarlarını bünyesinde barındırıyordu. Yazarlardan özellikle ikisi, gazetenin Prusya'yı destekleyen yayın çizgisinin somutlaşmasında başrolde bulunmuşlardır. Bu yazarlar Mustafa Celâleddin Paşa (Konstanty Borzecki) ve Hayreddin Karski (Karol Karsky) adlı şahıslar idi. 1848 Macar ihtilâl girişimi ve bağımsızlık mücadelesinin başarısız olması üzerine Macarlar ve Polonyalılar Osmanlı sınırına yığılmaya başlamışlardı (Ortaylı, 2007; Saylan, 2013: 113). Basîret'in yayın kurulunda yer alan bu Polonya göçmenleri de Osmanlı'ya sığınan kabile içerisinde yer almışlardı (Nazır, 2006: 37).

Konstanty Borzecki 1849'da, 23 yaşında, Osmanlı'ya sığınıp Müslüman olduktan sonra Mustafa Celâleddin Paşa unvanıyla yaklaşık 27 yıl Osmanlı ordusunda vazife yapmış, 1876 yılında Türk-Sırp Savaşı esnasında, Karadağlılarla girişilen bir çatışmada Mirliwa (Tuğgeneral) rütbesiyle şehit düşmüştür (Gümüş, 2007: 14). Mustafa Celâleddin Paşa sadece ordudaki hizmeti ile kalmamış yazdığı *Les Turcs Anciens et Modernes* (Eski ve Modern Türkler) adlı eser ile Osmanlı modernleşmesinde izler bırakarak Jön Türkleri derinden etkilemiştir. Mustafa Celâleddin Paşa, 1869 yılında *Courrier d'Orient* gazetesi matbaası tarafından Fransızca olarak yayımlanan ve Sultan Abdülaziz Han'a sunulan *Les Turcs Anciens et Modernes* (Eski ve Modern Türkler) adlı eseri kaleme almış, eserin baskısı 1870 yılında Paris'te yayımlanmıştır (Mustafa Celâleddin Paşa, 2015: 1; Akçura, 1978: 1). Paşa, şair Nazım Hikmet'in anne tarafından büyükbabası olarak kabul edilmektedir.

Zira Nazım Hikmet'in annesi ressam Celile Hanım, Mustafa Celâleddin Paşa'nın oğlu olan Hasan Enver Paşa'nın kızıdır (Budak, 2019: 1).

Mustafa Celâleddin Paşa'nın bir diğer özelliği de gazete yazarlığıdır. İsmi en fazla Basîret gazetesi üzerindeki etkinliği ile anılmasına rağmen Terakki ve Courier d'Orient gazetelerinde de yazmış olduğu bilinmektedir (Yerlikaya, 1992: 67). Prusya-Fransa Savaşı çıktığı zaman gazetenin Prusya'yı desteklemesi gerektiği fikrini ilk defa ortaya atan şahıs gazete yazarlarından Mustafa Celâleddin Paşa olmuştur (Basîretçi Ali Efendi, 1997: 118).

Gazete'nin Prusya'yı destekleme kararına dair ilginç gelişmeleri Basîretçi Ali Efendi şöyle anlatmaktadır:

“İki büyük devlet muharebeye başladıklarında yazı kurulumuz toplandı. Bir gazete için ikisinden birisini tutmayarak bîtarafane bir yol tutmak gerektiği görüşü ortaya atıldı. Mustafa Celâleddin Paşa söz alarak şunları söyledi: III. Napolyon, askerime İmparator Wilhelm'in sarayında çorba içireceğim, Kraliçe Ogüsta'nın salonunda dans ettireceğim diyor. Harbin başında Fransız ordusundan bir müfreze Prusya hududunu geçip bir gümrük mahallini zapt ederek Prusyalılardan üç yüz askeri telef etmiş, Fransızlardan ise on asker telef olmuştur. Prusya'dan gelen telgraflarda Prusyalılar bu mağlubiyetlerini açıkça kabul ettiklerinden Prusyalılarda gerçekçi bir tutum görülüyor. Bu halde bizim de tutacağımız yol Prusyalılarınki gibi olmalıdır” (Basîretçi Ali, 1997: 118-119).

Yayın kurulundaki değerlendirmeler neticesinde yazarların çoğu Mustafa Celâleddin Paşa'nın önerisinin gazete için doğru bir tutum olacağını belirttiklerinden dolayı Basîret bundan sonra Prusya'yı destekleme kararı almıştır (Basîretçi Ali, 1997: 119). Gazetenin bu tutumunu yazıları ile devam ettirmiş olan asıl yazarın Hayreddin Karski olduğunu Basîretçi Ali Efendi teyit etmektedir. Tam adı Karol Karsky olan bu şahıs Leh mültecilerinin Osmanlı'ya sığınmasını takip eden yıllarda, muhtemelen yirmili yaşlarda, Osmanlı Devleti'ne iltica etmiştir (Gümüş, 2007: 154-184). Osmanlı Devleti'nde “Hayreddin” takma adı ile yazarlık yapmış olan bu kişi basın camiasında “Polonyalı Hayreddin” ve “Hayreddin Karski” olarak tanınmıştır (Basîretçi Ali, 1997: 119).

Hayreddin'in Fransa ve Rusya karşıtı olmasının nedenlerinin başında, Osmanlı Devleti'nin siyasi ve iktisadi alanda Prusya gibi güçlü bir müttefike ihtiyacı

olduğu düşüncesi gelmekteydi. Diğer bir sebep de Alman prensliklerinin Prusya-Fransa Savaşı başında Alman birliğinin kurulması adına verdikleri desteğin Osmanlılık düşüncesinin devamı için önemli bir örnek teşkil ettiği anlayışıdır. Hayreddin Bey, Rus ve İngiliz emperyalizmine karşı *Alman Birliği* fikrinin desteklenmesinin *İslâm Birliği* fikrine hizmet etmek olduğuna ve bunun da Osmanlı birliğinin devamını sağlamak anlamına geldiğine dair yazılar yazmıştır (Akkuş, 2014: 3). Hayreddin Bey bu konudaki düşüncesini Basîret'teki köşesinde şöyle dile getirmiştir:

“Prusya hükümrânlığı altında bulunmaklığı ihtiyar eden Almanya küçük prensliklerini Fransa gazeteleri takbih ediyor. Bu krallıklar Prusya'nın tasallutunda bulundukça hukuk-ı müstakilelerini kaybedecekler. Fransa ile ittifak etmiş yahut muharebede bîtarafliğa riayet etmiş olsalardı o haklarını muhafaza ederlerdi diye yazıyor. Hâlbuki Almanya'nın tehlikede bulunduğu bu zamanda o kıtanın en büyük hükümdarının etrafına cem olmaya heyet-i umumisiyle Almanya vatanlarının beka ve istikbalini muhafaza etmiş olacaklarını tamamıyla bilip Fransa gazetelerinin mütalaât-ı mevhumesine kapılmadılar. İşte küçük Alman hükümdarlarının bu tutumları memâlik-i Osmaniyece hüsn-i emsal tutulabilir” (Basîret, 29 Rebiyülahir 1287/29 Temmuz 1870, nr: 130).

Yazdıklarından anlaşıldığı üzere Hayreddin Bey, Alman birliğinin desteklenmesi fikrini Osmanlılık fikrinin sistematik bir temele oturtulmasına örnek teşkil edecek bir hareket olarak görmüştür. Hayreddin Bey'in Prusya'yı destekleme fikrinin duygusal gerekçesi ise Polonyalı mültecilerin geçmişte yaşadıkları acılar nedeniyle hemen hemen tamamının ruhuna işlemiş olan Rusya düşmanlığıydı (Gümüş, 2007: 161).

Basîret'in Prusya-Fransa Savaşı'na bakışı Hayreddin Bey'in yazıları doğrultusunda şekillenmiştir. Gazete, savaşı başlatan tarafın Fransa olduğunu, Prusya'nın kendisini savunmak zorunda kaldığını, dolayısıyla Prusya'nın bu durumda haklı olduğunu ileri süren ifadeleri Hayreddin Bey'in yorumlarıyla sayfalarına taşımıştır (Basîret, 26 Cemaziyelevvel 1287/24 Ağustos 1870, nr: 149). Fransız milletin kendisini diğer milletlerden daha üstün gördüğünü ifade eden Hayreddin Karski, diğer milletler tarafından nefretle karşılanan bu durumun Fransa'ya karşı bir muhalefet oluşturduğunu ileri sürerek Fransa'nın kendisini üstün

ve haklı göstermeye çalıştığı yayınlara itibar edilmemesi gerektiğini ifade etmiştir (Basîret, 26 Cemaziyelevvel 1287/24 Ağustos 1870, nr: 149). Bu sebeple Hayreddin Bey Fransız gazetelerini ve onların verdiği haberleri sıkça tekzip etme yoluna başvurmuştur.

Basîret'in savaş esnasında ve sonrasında, Prusya-Fransa Savaşı'na dair yazılarının büyük kısmını Polonyalı Hayreddin Karski ve Esad Efendi kaleme almışlardır. Hayreddin Bey, savaşın gidişatını bütün yönleriyle değerlendirdiği "Harb" başlıklı 34 makeden oluşan bir yazı dizisi kaleme almıştır. Yine Hayreddin Bey'in kaleminden çıkmış olan Prusya, Almanya, Fransa, İmparator Wilhelm, Kont Bismarck ve III. Napolyon hakkında çok sayıda dosya yazı okuyucu ile buluşmuştur (Sağlam, 1996: 185). Hayreddin bu yazıların dışında, Basîret'in çok sayıda nüshasında, Avrupa gazetelerinde harp ve fikir akımları hakkında yayımlanmakta olan makaleleri yorumlayarak okuyucunun Avrupa'daki gündemi takip etmesine de vesile olmuştur.

Hayreddin Karski Avrupa'daki siyasal dengeyi ve Prusya-Fransa devletleri arasında cereyan etmekte olan gelişmeleri gözlemleyerek savaşı Prusya'nın kazanacağını tahmin etmiştir. Tahminden öte savaş sonunda ortaya çıkacak olan muhtemel manzara hakkında da öngöründe bulunan Hayreddin Bey, savaşın Prusya tarafından kazanılmasının Alman İmparatorluğu'nun kurulmasına zemin hazırlayacağını iddia etmiştir (Basîret, 19 Cemaziyelevvel 1287/17 Ağustos 1870, nr: 144). Hayreddin Karski, Osmanlı kamuoyunu aydınlatmayı hedeflediği bir yazısında düşüncesinin dayanaklarını şu ifadelerle desteklemiştir:

"Osmanlı Devleti bu savaşta tarafsız kalmıştır. Bu durum milletimiz için gayet iyi olmuştur. Şu anda devam etmekte olan savaşta eğer Prusya Fransa'yı kesin olarak yenerse istikameti Rusya olacaktır. Prusya ve Rusya arasında çıkması muhtemel olan savaşta Avusturya da Prusya tarafını tutacaktır. Çünkü Rusya'nın Slav olan bazı Avusturya topraklarında gözü vardır. İngiltere de Hindistan'da ve Orta Asya'da rahatça sömürgecilik faaliyetlerini yürütebilmek için Rusya'ya karşı Prusya'yı tutacaktır. Hal böyle olursa Osmanlı Devleti bu fırsatı kaçırmayıp Prusya ile ittifak ederek Osmanlı için en büyük tehlike olan Rusya'ya büyük bir darbe indirebileceği gibi yüz yıllık acıların da intikamı alınacaktır" (Basîret, 3 Cemaziyelahir 1287/31 Ağustos 1870, nr: 153).

Zaferin sadece Prusya'nın değil aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin de işine geleceğini ifade eden Hayreddin Bey, ortaya attığı bu fikir ile Osmanlı kamuoyunun doğal olarak Prusya'yı desteklemesi gerektiğini işaret ederek Osmanlı devlet erkânının politikalarını yönlendirmeye çalışmıştır.

Avrupa'nın önemli bir siyasal meselesi hakkında devletin tutumuyla aksi yönde düşünen bir basın organının şaşırtıcı tutumunu Hayreddin Bey'in gündem oluşturan bu faydacı mantık örgüsü ortaya koyuyordu. Onun kaleme aldığı Prusya'nın desteklenmesini öğütleyen yazıların gerçekten Osmanlı kamuoyunda bir ilgi uyandırmış olduğu, Basîret gazetesinin baskı adedinin savaş haberleri sayesinde bin adetten on bin adede çıkmış olmasından, fiyatının yirmi paradan kırk paraya yükseltilmesinden ve ebatlarının büyütülmesinden anlaşılmaktadır (Basîretçi Ali, 1997: 119).

2. Basîret Gazetesi'nin Savaşa Dair Haber ve Yorumları

1870-1871 Prusya-Fransa Savaşı Basîret, Terakki ve Asır gibi dönemin İstanbul gazetelerinde işlenmiştir. Terakki gazetesi, Prusya-Fransa Savaşı başlarında tam anlamıyla bir haber gazeteciliği örneği sergileyerek savaş yorumları konusunda olabildiğince tarafsız davranmış, haberleri objektif sayılan kaynaklar vasıtasıyla okuyucusuna ulaştırmıştır (İnuğur, 2005: 243). Prusya-Fransa Savaşı'nın başlangıç aşamaları Asır gazetesinde de "Fransa ve Prusya" başlığını taşıyan yazı dizisinde işlenmiştir. Asır gazetesi, savaşa dair haberlerin büyük çoğunluğunu Fransız resmi makamlarını ve gazetelerini kaynak göstererek kullanmıştır. Paris'ten aldığı telgrafları ve France adlı gazeteden tercümeleri yayımlayan Asır gazetesi 21 Temmuz 1870 tarihli 30. sayısında "İlân-ı Harb" başlığı ile Prusya-Fransa Savaşı'nın başladığını okuyucuya duyurmuştur (Özyıldırım, 2014: 195). Özellikle Basîret gazetesi, buraya kadar anlattığımız gelişmelerin de tesiriyle, her nüshası adeta Prusya-Fransa Savaşı özel nüshası sayılabilecek bir haber ağırlığında yayın çizgisini sürdürmüştür.

Prusya-Fransa Savaşı'na dair Basîret gazetesinde yer alan haber ve yorumlar çalışmamızın odağını teşkil etmekle birlikte, savaşın nedenlerine de yüzeysel olarak değinmek yerinde olacaktır. 1868'de İspanya Kraliçesi İsabella'nın tahttan uzaklaştırılması üzerine 1869'da Prusya Hohenzollern hanedanının Katolik kolundan

Leopold, İspanya tahtına aday gösterilmişti (Fulbrook, 2018: 130) Leopold'un İspanya tahtına aday gösterilmesi konusu, 1870 yılı başlarından beri Prusya'yı vurmakla tehdit eden Fransa için asıl sebepten ziyade bardağı taşıran son damla olmuştur (Wawro, 2005: 34). Prusya açısından savaşın nedenine gelince; Prens Bismarck Kuzey Alman birliğini gerçekleştirmişti ancak Güney Alman devletleri bu birliğe katılmadıkça Alman birliği tam olarak sağlanamazdı. Güney Alman prenslikleri Katolik olup Fransa Kralı III. Napolyon'un Katolik politikasının tesiri altındaydılar. O halde Güney Alman prensliklerinin Alman birliğine dâhil edilmesi Fransa faktörünün ortadan kaldırılmasına bağlıydı (Armaoğlu, 1997: 318).

İngiltere ve Rusya'nın arabuluculuk isteğinin sonuçsuz kalması üzerine Paris yönetimi 19 Temmuz 1870'de Prusya'ya savaş ilan etmiştir (Armaoğlu, 1997: 324). Savaş, 10 Mayıs 1871 tarihinde imzalanan ve Alsace-Lorraine'i Almanlara bırakan Frankfurt Antlaşması'na (Özcan, 1996: 180) kadar yaklaşık on ay devam etmiştir. Prusya'yı oluşturan küçük devletler savaşta birlikte hareket ederek Fransa karşısına büyük bir güç olarak çıkmışlardır. XIX. yüzyılda asker sayısının en büyük caydırıcı güç ve savaş neticesine tesir eden en önemli unsur olmaya devam ettiği bir ortamda, Prusya'nın asker sayısı yedeklerle birlikte bir milyona ulaşmıştır (Basîret, 14 Cemaziyelahir 1287/11 Eylül 1870, nr: 164). Prusya, savaşın başında siyasi suçluları affederek asker sayısını artırmak için çözüm yolları aramaya başlamış (Basîret, 19 Cemaziyelevvel 1287/17 Ağustos 1870, nr: 144), Ağustos ayı ortalarında ise 19 yaşından 36 yaşına kadar olan herkesin askere alınmasına karar vermiştir (Basîret, 3 Cemaziyelahir 1287/31 Ağustos 1870, nr: 153).

Savaşta taraf devletler bu büyük mücadelede bütün teknolojik ve psikolojik silahlarını kullanmaktan geri durmamışlardır. Taraflar bu savaşın kendileri için var olma veya yok olma mücadelesi olduğunu halklarına anlatarak onların ceht ve gayretlerini teşvik etmeye çalışmışlardır. Savaşın başlarında Paris sokaklarına Fransa ordusunun ufak tefek başarılarını bile ilan eden pankartlar asılmış (Basîret, 20 Cemaziyelevvel 1287/18 Ağustos 1870, nr: 145), Paris halkına milyonlarca Frank'a mal olan bayraklar dağıtılmıştır (Basîret, 25 Cemaziyelevvel 1287/23 Ağustos 1870, nr: 148). Fransız ordusu harbin genel gidişatında savunma halinde kalsa da Fransız gazeteleri bu durumu halka olduğu gibi yansıtmamışlardır (Basîret, 20

Cemaziyelevvel 1287/18 Ağustos 1870, nr: 145). Ağustos sonuna doğru Fransızların yenilmekte olduğunu diğer Avrupa devletlerinin gazeteleri dahi yazdığı halde Fransız gazeteleri mağlubiyetlerden bahis bile açmamıştır (Basîret, 24 Cemaziyelevvel 1287/22 Ağustos 1870, nr: 147).

Fransız gazeteleri bir yandan mağlubiyetleri gizleyip ufak tefek başarıları bile abartıp zafer edası ile halka sunmaya gayret ederken (Basîret, 20 Cemaziyelevvel 1287/18 Ağustos 1870, nr: 145) diğer yandan orduya destek olmak için yardım kampanyaları düzenleme yarışına girmişlerdir (Basîret, 19 Cemaziyelevvel 1287/17 Ağustos 1870, nr: 144). Bazı Fransız gazetelerinin Fransızların askeri gücünü daha da abartarak bir Fransız topunun bir Prusya taburunu imha edebilecek tesirde olduğunu iddia etmelerine karşılık Basîret gazetesi Fransız ordusunun çok güçlü silahlara sahip olduğunu ancak bu son bilginin hayalden ibaret olduğunu ifade etmiştir (Basîret, 24 Cemaziyelevvel 1287/22 Ağustos 1870, nr: 147).

Prusya şehirlerinde ise adeta bir şenlik havası yaşanmaktaydı. Prusya halkı ordusunun zaferleriyle coşarken askerî ve sivil idareciler bu mücadelenin Prusya için dönülmez bir yol olduğunu dile getiren nutuklar okuyorlar, Prusya askerleri, boyunlarında asılı künyelere “ecel çingırağı” adını vererek bu savaşın Prusya için ifade ettiği anlamı ve kalplerindeki vatan sevgisini dile getiriyorlardı (Basîret, 3 Cemaziyelahir 1287/31 Ağustos 1870, nr: 153).

Basîret, 19 Rebiyülahir 1287/19 Temmuz 1870 tarihli nüshasında Avrupa tarihi için bir dönüm noktası olacak olan Prusya-Fransa Savaşı’nın başladığını haber vermiştir. Fransa Kavânin Meclisi’nde alınan savaş kararının Millet Meclisi’ne bildirilmesi üzerine Fransız halkının Paris’teki Prusya elçiliği önünde ve Paris sokaklarında toplanarak Prusya’yı protesto eden sloganlar attığını duyuran gazete, Fransa halkının bir an evvel savaşmak için sabırsızlandığını, Berlin’de de savaş isteyen bir hava olduğunu yazmıştır (Basîret, 19 Rebiyülahir 1287/19 Temmuz 1870, nr: 122).

Basîret’in 20 Rebiyülahir 1287/20 Temmuz 1870 tarihli nüshası, gazetenin savaş ile ilgili takip edeceği çizgiyi ve aynı zamanda savaş hakkındaki ilk açık yorumunu ihtiva etmesi bakımından önem taşımaktadır. Prusya’nın güneyindeki

Bavyera, Württemberg ve Baden gibi devletçiklerin Prusya'ya katılarak büyük yardımlarda bulunmalarını haber yapan gazete bu sayede tüm Almanya'nın tek çatı altında toplanmış olduğunu, Alman birliğinin fiilen gerçekleşmiş olduğunu ileri sürmüştür (Basîret, 20 Rebiyülahir 1287/20 Temmuz 1870, nr: 123).

Hayreddin Karski savaş hakkındaki ilk açık yorumunda; Prusyalıların azim, dayanıklılık ve inatçılıklarından dolayı uzun vadede asla savaşı bırakmayıp direnecekleri, kuvvetleri ve uzun vadeli savaşabilme yetenekleri dolayısıyla zafere kavuşabilecekleri iddiasında bulunmuştur (Basîret, 20 Rebiyülahir 1287/20 Temmuz 1870, nr: 123; Basîret, 22 Rebiyülahir 1287/22 Temmuz 1870, nr: 124). Basîret, Fransız Meclisi'ndeki müzakereler esnasında Fransız meclis üyelerinin bile savaşı Prusya'nın kazanacağına dair konuşmalar yaptıklarını yazmıştır (Basîret, 5 Cemaziyelevvel 1287/3 Ağustos 1870, nr: 134). Prusya ordusunun subay ve asker yönünden Fransa ordusundan daha kuvvetli olduğunu, Prusya'nın daha sağlam bir strateji uyguladığını sayfalarına taşıyan Basîret (Basîret, 13 Cemaziyelevvel 1287/11 Ağustos 1870, nr: 140), Prusyalıların çok vatanperver bir toplum olduklarını dile getirerek Rumeli demiryollarında görevli Prusyalıların savaşa katılmak için memleketlerine dönmelerini bu iddiasına dayanak olarak göstermiştir (Basîret, 15 Cemaziyelevvel 1287/13 Ağustos 1870, nr: 141).

Savaşın ilk günlerinde III. Napolyon, Prusya topraklarını ele geçireceğinden ve Baltık Denizi'ne ulaşacağından emin ifadeler kullanmıştır (Wawro, 2005: 74). Askerine Prusya Kralı'nın sarayında çorba içireceğini iddia eden Napolyon (Basîretçi Ali, 1997: 118), belki de Fransız halkının Paris'te erken zafer naralarını duymak istemişti. Hatta zaferden emin gözüken Paris'te bir kitapçı "Berlin'deki Fransızlar için Fransızca-Almanca Sözlük" bile yayınlamıştı (Armaoğlu, 1997: 325). Ancak savaş başladığında işler hiç de Napolyon'un iddia ettiği şekilde gelişmemiştir.

Prusya karşısında alınan mağlubiyetler üzerine Paris kahvehanelerinde gönüllü asker yazımları yapılmaya başlanmış (Basîret, 25 Cemaziyelevvel 1287/23 Ağustos 1870, nr: 148), yaşlı insanlardan hatta eski Fransız nazırlarından bile savaş gönüllüsü olarak yazılanlar olmuştur (Basîret, 29 Cemaziyelevvel 1287/27 Ağustos 1870, nr: 151). Prusya kuvvetlerinin Paris'i tehdit etmeye başladığı günlerde ise

Fransız Meclisi 40 yaşa kadar olan kişilerin zorunlu olarak Paris'i savunması için kanun çıkarmıştır (Basîret, 24 Cemaziyelevvel 1287/22 Ağustos 1870, nr: 147).

Prusya-Fransa kuvvetleri arasında devam eden şiddetli muharebelerin kırılma noktası Eylül ayının başı olmuştur. 1-2 Eylül 1870 tarihinde cereyan eden Sedan Muharebesi'nde Prusya'nın kesin bir galibiyet kazanarak Fransa İmparatoru III. Napolyon'u esir alması üzerine Prusya ordusuna Paris yolu açılmıştır. Sedan kenti yakınlarında cereyan eden bu muharebede Bavyera ve Prusya Krallıklarının 200 bin asker ve 774 topuna karşı Fransızlar 120 bin asker ve 564 topla karşı koymaya çalışmıştır. Muharebe'de Prusya ordusuna I. Wilhelm ve Field Marshal Helmuth von Moltke kumanda ederlerken Fransa ordusu III. Napolyon ve Marshal Patrice MacMahon'un kumandası altında bulunmuştur. 13 saat Prusya ordusunun üstünlüğü ile devam eden muharebenin ardından III. Napolyon, muharebede yaralanan MacMahon (Basîret, 11 Cemaziyelahir 1287/8 Eylül 1870, nr: 161), generaller ve 40 bin kişiyi aşan Fransız askeri birliği Prusyalılara esir düşmüştür (Basîret, 7 Cemaziyelahir 1287/4 Eylül 1870, nr: 157; Armaoğlu, 1997: 325). Harpte Almanların hızlıca zafere ulaşmasında General von Moltke'nin kumanda kabiliyeti, Krupp teçhizatlarının gücü ve Fransızların hazırlıksız yakalanmasının önemli rolü olmuştur (Fulbrook, 2018: 130).

Muharebe'nin kesin bir Alman zaferiyle sonuçlanması üzerine 2 Eylül 1870 tarihinde III. Napolyon teslim olmuştur. Bundan 2 gün sonra Paris'te İmparator'un ve hanedanın hukukunun düştüğüne dair meclise verilen teklif üzerine (Basîret, 8 Cemaziyelahir 1287/5 Eylül 1870, nr: 158) Napolyon tahttan indirilerek Fransa'da üçüncü Cumhuriyet dönemi ilan edilmiştir (Fulbrook, 2018: 130). Bu rejim değişikliğinden sonra kurulan Fransa'nın yeni hükûmeti, Prusya ile savaşa devam etme kararı almıştır (Basîret, 14 Cemaziyelahir 1287/11 Eylül 1870, nr: 164). 1870 yılı Eylül'ünde Paris'te bir cumhuriyet ilan edildiği için yabancı güçler, devrimci bir hükûmeti desteklemek üzere müdahale etmekten uzak durmuşlardır (Fulbrook, 2018: 130). İngiltere, Rusya, İtalya, Belçika, Yunanistan ve özellikle Prusya ile savaştan yeni çıkmış olan Avusturya Prusya-Fransa Savaşı'nda tarafsızlıklarını ilan etmişlerdir (Basîret, 25, 26 Rebiyülahir 1287/25, 26 Temmuz 1870, nr: 126-127;

Basîret, 18 Cemaziyelevvel 1287/16 Ağustos 1870, nr: 143; Basîret, 18 Cemaziyelahir 1287/15 Eylül 1870, nr: 168).

Basîret gazetesi, Sedan Muharebesi'ne dair Reuter ve Havas ajansları ile Prusya sefaretinden aldığı haberleri 3 Eylül tarihinden itibaren Osmanlı kamuoyuna duyurmaya başlamıştır (Basîret, 6 Cemaziyelahir 1287/3 Eylül 1870, nr: 156). Sedan Muharebesi'ni Prusya'nın kazanmasının ve Fransa'nın kaybetmesinin analizini yapan Basîret, bu durumu Prusya'nın takip ettiği harp stratejisine, cephelere asker ve top taşıyan şimendiferlerin düzenli olarak çalışmasına (Basîret, 4 Cemaziyelahir 1287/1 Eylül 1870, nr: 154), Prusya'nın casuslukta çok ileri olup Prusyalı casusların Fransız ordugâhlarına kadar girerek telgraf hatlarını ele geçirmiş olmalarına bağlamıştır (Basîret, 12 Cemaziyelahir 1287/9 Eylül 1870, nr: 162).

Prusya'nın savaştaki casusluk faaliyetlerini öve öve bitiremeyen Basîret, Prusya kaynaklarına dayanarak verdiği haberde; *“harp esnasında Paris'te 30 bin, tüm Fransa'da ise 80 bin civarında Prusya kökenli insanın mevcut olmasının Prusya'nın işini kolaylaştırdığını”* (Basîret, 13 Cemaziyelahir 1287/10 Eylül 1870, nr: 163) ifade etmiştir. Prusya ordusu, Fransız şehirlerindeki casusları vasıtasıyla Fransız ordusunun ve halkının durumuna vâkıf olmuştur (Basîret, 2 Cemaziyelahir 1287/30 Ağustos 1870, nr: 152). Bu sayede Fransa'nın her yanında Prusya casusları cirit atmaya başlamıştır. Casuslar Fransız kalelerine kadar girmiş, hatta Prusyalı bir casus Fransız askeri kılığında Paris'teki Fransa Harbiye Nezareti'ne girip mühim bilgileri ele geçirmiştir (Basîret, 11 Cemaziyelahir 1287/8 Eylül 1870, nr: 161).

Prusya ordusu savaş esnasındaki istihbaratı sayesinde Fransa'dan hep bir adım ileride olmuştur. Savaş esnasında Fransa'nın telgraf hatlarını, yollarını, posta balonlarını her fırsatta tahrip eden Prusya ordusu kendi iletişim hatlarını muhafaza ederek cephelerdeki gelişmeleri sürekli olarak Berlin ile paylaşmıştır (Basîret, 13 Cemaziyelahir 1287/10 Eylül 1870, nr: 163). Prusya ordusu savaş esnasındaki istihbarat çalışmalarının sekteye uğramaması ve telgrafların deşifre edilmemesi için savaşta kullanılmak üzere bir de şifre lügati oluşturmuştur (Basîret, 3 Cemaziyelahir 1287/31 Ağustos 1870, nr: 153).

Basîret'in yorumuna göre artık savaşın neticesi ortaya çıkmaya başlamış olup Prusya ordusunun Paris'e girmesinin önünde hiçbir engel kalmamıştı. Gazete, Prusya halkının ve ordusunun moralinin çok yüksek olup ülkede adeta bayram havası yaşandığını, Alsace ve Lorraine'in alınması anısına ülkede pul bastırıldığını haber vermiştir (Basîret, 11 Cemaziyelahir 1287/ 8 Eylül 1870, nr: 161). Prusya'nın Fransa'dan aldığı Alsace'ı Baden Eyaleti'ne, Lorraine'i ise Bavyera Eyaleti'ne kattığını bildiren Basîret (Basîret, 13 Cemaziyelahir 1287/10 Eylül 1870, nr: 163), Sedan zaferi üzerine Prusya Kralı'nın kraliçeye çekmiş olduğu zafer telgrafına da yer vermiştir (Basîret, 21 Cemaziyelahir 1287/18 Eylül 1870, nr: 171). Prusya'nın Fransa'dan ele geçirdiği yerlerde tam bir hâkimiyet kurduğunu ifade eden Basîret, Prusya'nın ele geçirdiği yerlerde halk için ilanlar yayınlarak Prusya'ya karşı savaşmaları halinde ölüm cezası alacaklarını duyurduğunu yazmıştır (Basîret, 19 Cemaziyelahir 1287/16 Eylül 1870, nr: 169).

Basîret'e göre, 12 Eylül tarihinden itibaren Prusya halkı ve askeri arasında Paris'e girileceği konuşulmaya başlanmış (Basîret, 15 Cemaziyelahir 1287/12 Eylül 1870, nr: 165), tarafsız devletler ise buna engel olmak için savaşan devletlerin mütareke yapmaları konusunda girişimlerde bulunmuşlardır (Basîret, 19 Cemaziyelahir 1287/16 Eylül 1870, nr: 169). Prusya orduları 17 Eylül'den itibaren Paris'i kuşatmaya başlamıştır. 28 Ocak 1871'de Prusya ile imzalanan mütarekeye kadar Paris'in kuşatma altında bulunduğu yaklaşık dört buçuk ay boyunca (Armaoğlu, 1997: 326; Özcan 1996: 180). Basîret gazetesi Paris halkının hem Prusya askeri ile hem de açlıkla mücadelesini günü gününe sayfalarına taşımıştır. Bazen Prusya casuslarının Paris'teki faaliyetlerini, bazen Prusya askerinin ve silahlarının üstünlüğünü öven gazetede Paris'te insanların açlıktan hayvanat bahçelerindeki hayvanları yemek zorunda kaldıkları dram haberlerine de rastlanmaktadır.

Savaşın galibinin açık olarak Prusya kralı olduğunu, günde üç bin Fransız askerinin telef edildiğini, Paris'e atılan top sayısının saymakla bitirilemeyeceğini Polonyalı Hayreddin Karski'nin yorumu ile veren Basîret (Basîret, 27 Cemaziyelahir 1287/24 Eylül 1870, nr: 176), köprüleri havaya uçurarak Paris'e yaklaşmakta olan Prusya askeri karşısında Fransa'nın Paris'i savunmasının mümkün olmadığını iddia

etmiştir. Gazetede en sık rastlanan haberlerden birisi de Prusya ordusu tarafından Paris'i dövmek için büyük toplar nakledilmeye başlandığı hakkındaydı (Basîret, 29 Receb 1287/25 Ekim 1870, nr: 199).

Basîret, Fransızların acziyetinin nedenlerinden birisinin de harp tekniği ve casuslukta Prusya'dan geri olduğu iddiasına bağlamıştır. Gazeteye göre, Fransız kuvvetleri kendi aralarında gizli görüşme yapamamakta, Fransızların Paris'te yer altına döşediği telgraf telleri Bismarck'ın casusları tarafından ortaya çıkarılmakta (Basîret, 6 Şaban 1287/1 Kasım 1870, nr: 204), haberleşme için kullanılan balonlar düşürüldüğü için (Basîret, 8 Şaban 1287/3 Kasım 1870, nr: 206) gizli haberler Prusyalıların eline geçmekte, başka çaresi kalmayan Fransızlar haberleşme için güvercin kullanma yoluna gitmekteydiler (Basîret, 9 Şaban 1287/4 Kasım 1870, nr: 207). Hayreddin Karski, Prusya'nın savaşta neden başarılı olduğu üzerine kaleme aldığı yazıda ise Prusya'nın kanun uygulamadaki titizliği (Basîret, 8 Şaban 1287/3 Kasım 1870, nr: 206) ve Almanya eyaletlerinin birlikte hareket ederek (Basîret, 9 Şaban 1287/4 Kasım 1870, nr: 207) Prusya'yı zaferlere taşıdıklarını ileri sürmüştür.

Basîret, 20 Kasım'ı “tarihi bir güne düşülen not” olarak ifade etmiştir. Gazete, Bavyera-Württemberg yakınlarında Prusya kralı huzurunda bir meclisin toplandığını, mecliste Prusya kralının bütün Almanya'nın imparatoru olduğunun ilan edildiğini, böylece Alman eyaletlerinin tek çatı altında birleşmiş olduğunu duyurmuştur (Basîret, 25 Şaban 1287/20 Kasım 1870, nr: 218).

Basîret, Fransa'nın artık dayanacak gücünün kalmadığı (Basîret, 5 Ramazan 1287/29 Kasım 1870, nr: 225), Bordeaux Başpiskoposunun Fransız halkının dua etmekten başka çaresinin kalmadığını bildiren bir bildiri yayınladığı (Basîret, 14 Ramazan 1287/8 Aralık 1870, nr: 233), Paris kuşatmasında çok kayıp vermekte olan Fransa'nın ölüleri defnetmek için geçici mütareke istediği (Basîret, 12 Ramazan 1287/6 Aralık 1870, nr: 231) haberlerine yer vermiştir. Almanya zaferden o kadar emindir ki 23 Aralık'ta kendisine Almanya İmparatoru unvanı verilen Prens Gillyum, Paris'e hep birlikte girmek için Almanya prenslerini Versay'a davet etmiştir (Basîret, 29 Ramazan 1287/23 Aralık 1870, nr: 246). 6 Ocak 1871 tarihli Basîret'te görülen bir haber açlık ve kıtlığın ulaştığı boyutları göstermesi bakımından manidardır. Havas-Reuter ajansına dayanılarak verilen habere göre, Paris hayvanat bahçesindeki

hayvanlar kesilerek satılmak için bir tüccar tarafından satın alınmıştır (Basîret, 13 Şevval 1287/6 Ocak 1871, nr: 255). Havas-Reuter kaynaklı haberlere göre, kuşatma altındaki Paris'te 23 bin kişi açlık ve kıtlık nedeniyle şehri terk etmiş olup çok sayıda insan da açlıktan hayatını kaybetmiştir (Basîret, 15 Zilkade 1287/6 Şubat 1871, nr: 280).

1871 yılı Ocak ayı ortalarından itibaren Basîret'in haber ve yorumlarına yansıyan tutuma göre, Paris'in düşmesi an meselesi olup artık bu gerçeğe bütün dünya inanmış durumdaydı. Savaşın sonunun artık belli olamaya başladığı bu tarihlere kadar Prusya taraftarı bir yayın politikası takip etmiş olan Basîret'in savaşa dair ileri sürdüğü tezlerin ve yaptığı yorumların harfiyen tutuyor olmasının güven ve mutluluğunu yaşadığı muhakkaktır. 22 Ocak tarihli nüshasında artık Fransa'yı yenilmiş kabul ettiğini yazan Basîret, ortaya çıkan emarelerin bu gerçeği gizleyemeyeceği kanaatindeydi (Basîret, 29 Şevval 1287/22 Ocak 1871, nr: 267). Tüm imkânlarını seferber ederek aylardır Prusya topraklarına direnmiş olan Paris duvarlarının arkasındaki sokaklarda artık Prusya askeri dolaşıyordu. 18 Ocak 1871 tarihinde Paris'teki Versay Sarayı'nın meşhur Aynalı Salon'unda Alman İmparatorluğu'nun kurulduğu ilan edilmiş, I. Wilhelm Almanya İmparatoru, Prens Bismarck ise Şansölye unvanını almışlardır (Armaoğlu, 1997: 326). Alman devletlerinin hükümdarları, Prusya Kralı I. Wilhelm'e birleşmiş Almanya'nın tacını sunmuşlardır (Fulbrook, 2018: 130). Basîret 22 Ocak tarihli nüshasında Prusya resmi makamlarına dayanarak verdiği haberinde, Versay Sarayı'nda Kral Wilhelm'in imparatorluğunu ilan ettiğini duyurmuştur (Basîret, 29 Şevval 1287/22 Ocak 1871, nr: 267).

Basîret, çatışmalar devam etse de hem tarafsız devletlerin hem de Fransa'nın sulh yapılması için Prusya makamları nezdinde girişimlerinin devam ettiğini bildirmiştir (Basîret, 8 Zilkade 1287/30 Ocak 1871, nr: 274). Habere göre, Mösyö Julfaver, Versay'a giderek Prusya kralı ile Paris'in teslimini görüşmüş, sulh antlaşmasının Napolyon'un eşi Ojeni ile yapılmasına karar verilmiştir (Basîret, 29 Şevval 1287/22 Ocak 1871, nr: 267). Aynı tarihli başka bir haberinde Paris'in yakın zamanda teslim olacağını, sulh şartlarının aslında belirlenmiş olup bunun gizli tutulduğunu, Alsace-Lorraine'in bir kısmının Prusya'ya verilmesi karşılığında Kont

Bismarck'ın sulha razı olduğunu yazmıştır (Basîret, 8 Zilkade 1287/30 Ocak 1871, nr: 274).

Sedan Savaşı'ndan sonra, Ocak ayının sonundaki gelişme savaşın gidişatındaki kırılma noktalarından birisine sahne olmuştur. Basîret'in yukarıdaki iddialarının yersiz olmadığı, ertesi gün yine Basîret aracılığı ile Osmanlı kamuoyuna duyurulan tarafların Bordeaux'da barış imzaladıkları haberi ile sübut bulmuştur. Paris halkının yaklaşık dört buçuk aydan beri hem Prusya ordusuyla hem de açlıkla yaptığı mücadeleye daha fazla dayanamaması üzerine Fransız idaresi yenilgiyi kabul ederek 28 Ocak 1871 tarihinde Almanya ile mütareke yapmaya razı olmuştur (Armaoğlu, 1997: 326).

Prusya-Fransa mütarekesinin imzalanmasıyla aylardır devam eden ve yüzbinlerce insanın hayatına mal olan çatışmalar da hız kesmiştir. Mütareke'nin imzalanmasından itibaren Basîret gazetesinde askeri mücadelelere dair habere çok rastlanmamaktadır (Basîret, 11 Zilkade 1287/2 Şubat 1871, nr: 277). Gazetenin bundan sonraki haberleri arasında, Almanya'nın zaferiyle birlikte şekillenecek olan yeni Avrupa düzeni, Alman birliğinin kurulması ile birlikte dünyada oluşan yeni güç odakları ve Almanya-Amerika rekabeti başta olmak üzere daha ziyade siyasi değerlendirmelerin sıkça yer aldığı görülmektedir.

Kalıcı barışın imzalandığı Mayıs 1871 tarihine kadar geçen sürede Basîret'in en fazla üzerinde durduğu noktalar, Almanya'nın Fransa'ya sunduğu barış şartları (Basîret, 13 Zilkade 1287/4 Şubat 1871, nr: 279), Paris'te mevcut açlık ve kıtlığın ortadan kaldırılması adına yapılan çalışmalar ile birleşik Almanya'nın yapısı konusunda kuzey ve güney Almanya devletleri arasında cereyan eden ilişkilere dair mütalaalar olmuştur (Basîret, 15 Zilkade 1287/6 Şubat 1871, nr: 280). Hayreddin Bey'e göre, Batı'da Amerika güçlü ve hâkimken Doğu'da ise Almanya güçlü ve hâkim olacaktır. Dönemin siyasal verilerini gayet isabetli tespitlerle ortaya koyan Basîret gazetesi buna benzer değerlendirmeleri ile Almanya'nın Avrupa'nın yeni siyasal düzeninde güç ve cazibe merkezi olacağını iddia etmiştir.

Taraflar arasında 26 Şubat 1871 tarihinde Versay'da ön barış imzalanmıştır (Uçarol, 2000: 249). Bahar aylarına kadar devam eden görüşmelerde sulh şartlarının

detayları tarafsız devletlerin de çabalarıyla halledilerek 10 Mayıs 1871 tarihinde Alsace-Lorraine'i Almanlara bırakan Frankfurt Barış Antlaşması imzalanmıştır (Özcan, 1996: 180). Böylece Temmuz 1870 ortalarından Mayıs 1871 ortalarına kadar devam eden ve Avrupa siyasal yapısını yeniden şekillendirmiş olan Prusya-Fransa Savaşı resmen sona ermiştir.

Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki güçlü devletler karşısında denge siyaseti ile varlığını korumaya çalıştığı bir dönemde, Osmanlı Hükûmeti'nin Fransa taraftarı politikasına rağmen Basîret'in 1870-1871 Prusya-Fransa Savaşı boyunca Prusya'yı desteklemesi Kont Bismarck'ın övgüsüne mazhar olmuştur. Bismarck, savaşın sona ermesinden tam bir yıl sonra, İstanbul'daki Alman elçisi Kayzerling vasıtasıyla Basîretçi Ali Efendi'yi Berlin'e davet etmiştir (Sağlam, 1996: 189). Yol masrafları Alman Sefareti tarafından karşılanan Basîretçi Ali Efendi, bir tercümanla birlikte Berlin'e gitmiştir. 29 gün Almanya'da Prens Bismarck'ın özel konuğu olarak bulunan Ali Efendi bu süre içerisinde Bismarck tarafında birkaç defa özel olarak kabul edilmiştir. Seyahatin sona ermesi üzerine, Ali Efendi'nin satın almak istediği bir matbaa makinesi Alman Hükûmeti tarafından kendisine hediye edilmiştir (Basîretçi Ali, 1997: 130). Bismarck'ın bu ihsanı sayesinde Basîret gazetesi, devrinin Osmanlı gazetelerinin ilerisinde bir teknik seviyeye ulaşmış, Ali Efendi özel bir basımevi kurarak Basîret'i büyük boy olarak çıkarmaya başlamış, Basîret, haberleri ve yorumları bakımından İstanbul ahalisinin ve resmi çevrelerin rağbet ettiği bir gazete haline gelmiştir (İnuğur, 2005: 213). Bismarck tarafından başka bir Osmanlı gazetesinin davet edilmemesi ya da Basîretçi Ali'nin Fransa Hükûmeti tarafından davet edilmemiş olması birlikte değerlendirildiğinde, Almanya Hükûmeti'nin Basîret gazetesine karşı sergilediği bu sempatik tutumun sadece bir jest kabilinden değerlendirilip değerlendirilemeyeceği düşündürücüdür.

SONUÇ

1870 yılı başında İstanbul'da Osmanlı matbuat dünyasına girmiş olan Basîret gazetesi, çıkmaya başlamasının üzerinden bir yıl bile geçmeden Osmanlı'nın tanınan gazetelerinden birisi haline gelmiştir. Gazete'nin yakaladığı şöhretin sebebi, 1870-1871 arasında cereyan eden Prusya-Fransa Savaşı esnasında takip ettiği yayın çizgisi ve takındığı Prusya tarafgirliği olmuştur. Savaş esnasında yayımladığı makale ve

yorumlarda Prusya'nın kazanacağını öngörmesiyle dikkatleri çekmiş olan Basîret, asıl ününü Alman birliğini kurmuş olan Prens Bismarck'ın Basîret'in sahibi Ali Efendi'yi Berlin'e davet etmesiyle kazanmıştır.

Daha önceki dönem Osmanlı basınında karşılaşmadığımız bu örnek farklı yönleriyle basın tarihinde tartışılacak bir konu olmuştur. Bu tartışmaların başında, Basîret'in Prusya tarafgirliğinin ve Almanya'nın savaşı kazanacağı öngörüsünün kaynağı yer almaktadır. Gazetenin bu tutumunda etkili olan şahısların, gazetenin yayın kurulu üyesi olan Lehistan göçmeni Mustafa Celâleddin Paşa (Konstanty Borzecki) ve Hayreddin Karski (Karol Karsky) olduğunu Basîretçi Ali Efendi hatıratında teyit etmektedir (Basîretçi Ali, 1997: 118-119). Basîret'in tartışılan bir başka yönü ise Ali Efendi'ye Almanya Hükûmeti tarafından yapılan maddi yardım ve matbaa hediyesinin, Almanya'nın Osmanlı üzerindeki nüfuz politikasında Basîret'in bir araç olarak tesirinin olup olmadığıdır. Zira bu olaydan sonra Basîretçi Ali Efendi bazı çevreler tarafından *“bir savaş sırasında izlediği yayın politikası sebebiyle yabancı bir devletten para ve araç yardımı sağlayan ilk gazeteci”* (İnuğur, 2005: 213) olarak anılmaya başlamıştır. Ancak bu söylem bir iddiadan ibaret olup incelediğimiz Basîret nüshalarında da dönemi konu edinmiş olan tetkik eserlerde de buna kanıt teşkil edecek bir bilgiye rastlanmamıştır.

Basîret'in takip ettiği yayın çizgisi dolayısıyla Prusya-Fransa Savaşı esnasında İstanbul'da bir kamuoyu oluşturup oluşturmadığına, Osmanlı idaresinin savaşan tafraların birisine temayülüne sebep olup olmadığına dair bir kanıt mevcut değildir. Ancak bir haber ajansına üye olan ilk gazete olarak kabul edilen Basîret'in, henüz doğuş aşamasında olan Osmanlı basınının bir üyesi olarak profesyonel kaynaklardan beslenerek gazetecilik adına önemli bir vazife görmüş olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

AKÇURA, Yusuf (1978). *Türkçülük (Türkçülüğün Tarihi Gelişimi)*. İstanbul: Türk Kültür Yayını

AKKUŞ, Muhammed (2014). “Tanzimat Dönemi İstanbul Gazetelerinden Basîret Gazetesi (1870)”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ARMAOĞLU, Fahir (1997). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Ankara: TTK. Yayınları.

ASIR GAZETESİ, (Yay. Haz. Ali Emre Özyıldırım) (2014). Ankara: TTK. Yayınları.

BASİRET GAZETESİ, 1870, 1871.

BASİRETÇİ ALİ EFENDİ (1997). İstanbul'da Yarım Asırlık Vekayi-i Mühimme, (Haz. Nuri Sağlam), İstanbul: Kitabevi Yayınları.

BASİRETÇİ ALİ EFENDİ (2010). Bir Zamanlar İstanbul-Şehir Mektupları, (Haz. Nuri Sağlam), İstanbul: Simya Reklam ve İletişim Hizmetleri.

BOA. HR. ŞFR. 199/17 (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hariciye Nezareti Şifre Kalemi Evrakı).

BOA. HR. ŞFR. 199/200 (Başbakanlık Osmanlı Arşivi Hariciye Nezareti Şifre Kalemi Evrakı).

BUDAK, Burhan (2019). Mustafa Celâleddin Paşa (Konstanty Borzecki) 1826-1876, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

ÇAVDAR, Necati (2017). Muhbir: Osmanlı Basınının Sivri Dili, İstanbul: Kriter Yayınevi.

EBÜZZİYA, Ziyad (1989). "Ali Efendi, Basiretçi", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, c. 2, s. 388-389.

FULBROOK, Mary (2018). Almanya'nın Kısa Tarihi, (Çev: Sabri Gürses), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

GİRGİN, Atilla (2001) Türk Basın Tarihi'nde Yerel Gazetecilik, İstanbul: İnkılap Yayınları.

GÜMÜŞ, Musa. (2007) "1848 İhtilâlleri Sonrasında Osmanlı Devleti'ne Sığınan Leh ve Macar Mültecilerinin Osmanlı Modernleşmesine Etkileri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İNUĞUR, M. Nuri (2005). Basın ve Yayın Tarihi, İstanbul: Der Yayınları.

KOLOĞLU, Orhan (2018). Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi, İstanbul: Pozitif Yayınları.

MUSTAFA Celâleddin Paşa (2015). Eski ve Modern Türkler. (çev. Güven Eker), İstanbul: Kaynak Yayınları.

- NAZIR, Bayram (2006). *Osmanlı'ya Sığınanlar-Macar ve Polonyalı Mülteciler*, İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- ÖZCAN, Azmi (1996). “Fransa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 13, s. 177-181.
- SAĞLAM, Nuri (1996). “XIX. Yüzyıl Osmanlı Siyasi Hayatında Basîret Gazetesi Üzerine”, *İlmi Araştırmalar Dergisi*, S. 3, s. 183-190.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye*, 1288 (1871).
- SAYLAN, Kemal (2013). “Bir Mültecinin Balkan İzlenimleri (1849-1851)”, *History Studies*, vol. 5, s. 113-130.
- UÇAROL, Rifat (2000). *Siyasi Tarih*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- WAWRO, Geoffrey (2005). *The Franco-Prussian War, The German Conquest of France in 1870-1871*, London: Cambridge University Press.
- YERLİKAYA, İlhan (1994). *XIX. Yüzyıl Osmanlı Siyasi Hayatında Basiret Gazetesi*, (Pancermenizm-Panislamizm-Panslavizm-Osmanlıcılık Fikirleri), Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları.
- YERLİKAYA, İlhan (1992). “Basîret”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 5, s. 103-105.